

Innhold

Takk!	11
Forord	12
Introduksjon	14
DEL I: FAGLIG FORSTÅELSE	
Kapittel 1: Sentrale spørsmål	21
Hva er seksuelle overgrep mot barn?	22
Hvor mange utsettes for seksuelle overgrep som barn?	26
Hvem er de utsatte barna?	28
Hvem forgriper seg seksuelt på barn?	29
Menn og gutter	30
Kvinner og jenter	30
Barn som begår seksuelle overgrep	31
Hvorfor misbruker noen barn seksuelt?	33
Seksuelle overgrep som del av et større krenkelsesbilde	35
Er seksuelle overgrep et nytt eller gammelt fenomen?	37
Kapittel 2: Usynliggjøringsprosesser	40
Langvarig taushet	41
De utsatte barna	42
Mangel på forståelse og språklige begreper	42
Skamfølelse	43
Opplevd skyld og deltakelse i overgrepene	44
Avverging av negative konsekvenser	44
Fortielse på grunn av fortrenning	45
Fortielse på grunn av isolasjon	46
Forskjeller på grunn av kjønn	46
Personer som forgriper seg på barn	47
De skiller seg lite ut fra andre	47
De manipulerer barnet og omgivelsene	47
Relasjonen mellom utsatt barn og overgriper	48
En subjekt–objekt-relasjon	50
En maktreasjon	50
En seksuell relasjon	51
En svikefull relasjon	52
En hemmelig relasjon	52
Kapittel 3: Ugyldiggjøringsmekanismer	55
Samfunnet	56
Kulturell tabuisering	56
Kulturell aksept for seksualisering av barn	59
Samfunnets innsats	61
Fagfolk med et samfunnsoppdrag	64
Samfunnets forhold til barn	69
Samfunnets forhold til overgripere	70
Når tabukreftene samvirker	72

Kapittel 4: Skader og konsekvenser	74
Traumebegrepet	75
Skader etter overgrep	77
Hvordan oppstår skadene?	78
Den tredelte hjernen	79
Når farealarmen går	80
Reguleringsvansker	82
Toleransevinduet	83
Eksistensiell utrygghet	84
Skadeomfanget varierer	85
Er skadene uopprettelige?	86
Traumebevisst omsorg	87
Trygghet	89
Relasjon	90
Følelsesregulering	91
En oppdatert helseforståelse	92
Kapittel 5: Barns smerteuttrykk	95
Fra diagnoser til smerteuttrykk	96
Barns smerteuttrykk = signaler til oss voksne	97
Avvik i kroppslige funksjoner, smerter og sykdom	100
Redusert evne til å regulere følelser	103
Redusert kontroll over egen atferd	103
Tilknytningsevnen reduseres	104
Dissosiering	105
Reduserte kognitive ferdigheter	106
Negativ selvfølelse og selvbilde	107
Barn som aktivt skjuler sine smerteuttrykk	108
Det finnes en bakenforliggende årsak	109
DEL II: FRAMGANGSMÅTER VED MISTANKE	
Kapittel 6: Bekymringer og mistanker	111
Fra generell bekymring til konkrete mistanker	112
Fortolkningens fallgruver og muligheter	113
Handlingsplan ved bekymring	115
Intern oppfølgingsplan	116
Kan den som får mistanke, utforske mistanken?	118
Dokumentasjon	119
Om informasjon til foreldrene	121
Om bekymringsmeldinger til barneverntjenesten	123
Om melding til politiet	128
Om å legge bort mistanker om overgrep	130
Kapittel 7: Avdekking	132
Om begrepet avdekking	133
Hva sier utsatte om motivasjonen for å fortelle om overgrep?	135
Ulike typer avdekkingsforløp	136
Alle har ansvar for avdekking av overgrep mot barn	140

Oppdagelse	140
Offentlig gyldiggjøring	141
Barnevernets ansvar	141
Vurdering av meldinger	141
Plikt til å undersøke	142
Barnevernet i saker hvor barn bor sammen med mistenkte	143
Barnevernet i saker med overgrep ved samvær	144
Barnevernet i saker med overgrep utenfor nærmeste familie	146
Lukket undersøkelse	147
Politiets etterforskning	148
Tilrettelagt avhør av barn	149
Medisinske undersøkelser	149
Tannhelse-undersøkelser	151
Psykologiske utredninger	151
Utredning i tverretatlig samarbeidstiltak	152
Kapittel 8: Kommunikasjon mellom voksen og barn	153
Hvorfor skal vi kommunisere med barn om mistanker og overgrep?	154
Beskyttelse mot overgrep	154
Hjelp til forståelse, meningsdannelse og følelsesmessig bearbeiding	156
Har barn noe å bidra med?	158
Utfordringen: Et barn har hundre språk	161
Hvem er barna du skal kommunisere med?	164
Hvem kan kommunisere med barn om mistanker og overgrep?	166
Hvordan kommunisere om mistanker og overgrep	168
Formelle avdekkingsamtaler	168
Å utvikle språk for det «ikke-virkelige»	169
Trakt-prinsippet: Fra det åpne til det spesifikke	171
Følg meg-prinsippet: Utforskning av det konkrete	173
Din respons	174
Anerkjennelse: Kommunikasjonens grunnvoll	175
Kapittel 9: Arbeid med overgrepssaker: Du er ditt beste redskap	177
Belastninger og risiko	178
Fremmedgjøring	179
Utbrenthet	180
Omsorgstrøtthet	180
Motoverføring	181
Emosjonell induksjon	181
Vikarierende traumatisering	181
Tilbakeslag	183
Fra belastning til ressurser	184
Forståelse for følelsesmessige reaksjoner	184
Personlige mestringsstrategier	186
Du er del av et større hele	187
Personlige kvaliteter	188
Kjennskap til deg selv	189
Relasjonskompetanse	190

Evne til å regulere affekter	191
Evne til å møte motgang med faglig argumentasjon	193
Pågåenhet og standhaftighet	194
Vilje til å tåle kompleksitet	195
Samarbeidsevne	196
DEL III: TVERRETATLIG SAMARBEID	
Kapittel 10: Aktuelle samarbeidspartnere	199
Barnehage, skole og skolefritidsordning	200
Pedagogisk-psykologisk tjeneste	202
Kommunale helsetjenester	203
Fritidstilbud	205
Barnevernet	205
Den kommunale barneverntjenesten	206
Forankring i lov om barneverntjenester	207
Mottak av opplysninger	208
Undersøkelsesrett og -plikt	209
Barnevernets tiltak og ansvar for oppfølging	211
Politiet	212
Statens barnehus	213
BUP	214
Barneavdelingen på sykehuset	215
Familievernet	215
Tverretatlige tiltak	216
Frivillige organisasjoner	217
Foreldre, familie og andre privatpersoner	218
Barnets trygghetsperson	218
Kapittel 11: Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft	221
Begrepet tverretatlig samarbeid	222
Lovverket	223
Statlige føringer	223
Ulike tilnærminger	224
Hvorfor samarbeide på tvers av etatene?	229
Barrierer	232
Spesialiserte organisasjoner	232
Ulike organisasjonskulturer	233
Profesjonsinteresser	234
Andre hindringer	234
Hva styrker kvaliteten på tverretatlig samarbeid?	235
Høy kompetanse innad i hver etat	235
Ledelsens engasjement og ansvar	237
Etablering av en felles faglig plattform	238
Forpliktende samarbeidsavtaler	239
Koordinator av samarbeidet	240
Kapittel 12: Tverretatlig samarbeid kommer ikke av seg selv!	243
Hva skal til?	245

Organisatoriske forutsetninger	245
Hvem kan ta initiativet?	246
Ulike samarbeidsformer	247
Tverretattlig konsultasjonsteam	248
Tverretattlig utredningsteam	249
Behov og hensikt	249
Henvisning og ansvarsavklaringer	250
Inntaks- og oppstartsmøter	251
Observasjon og livsformsintervju	252
Forholdet til foresatte	252
Barnesamtalen	253
Medisinsk undersøkelse	254
Konklusjoner, rapport og tilbakemelding	254
Refleksjoner	254
Tverretattlig familiebehandling TVERS	256
Bakgrunn	256
Hvem er TVERS?	256
Målgrupper	256
Henvisning, metoder og målsettinger	257
Kontroll og behandling hånd i hånd	258
Kapittel 13: Forebygging: Hva kan vi gjøre?	262
Om begrepet forebygging	263
Primærforebygging	264
Målgrupper og målsettinger	264
Den daglige omsorgen	265
Virksomheter hvor barn oppholder seg	266
Forbud, påbud og forpliktelser	269
Holdningsskapende virksomhet	270
Sekundær forebygging	271
Målgrupper og målsettinger	272
Tiltak rettet mot utsatte barn	272
Styrking av foreldrekompetansen	273
Spisskompetanse til fagfolk	274
Innsats for å stoppe mennesker med tiltrekning til barn	274
Tertiær forebygging	275
Målgrupper og målsettinger	275
Behandlingstilbud til utsatte barn	275
Behandlingstilbud til barn med skadelig seksuell atferd	276
Tiltak for voksne som har foregrepet seg på barn	277
Refleksjoner	277
Referanser	281
Stikkordregister	291